

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 31. marca 1855.

List 26.

Zakaj se na ljubljanskih vertih in okoli Ljubljane sadno drevje slabo obnaša?

Lepi sadni vertje so veselje in korist gospodarjem in vsakemu človeku prijeten pogled; posebno pri mestih taki vertje niso le velik dobiček posestnikom, ampak tudi zlo pripomorejo povikšati prijetnost in zalost mesta.

Pri Ljubljani je veliko rodovitnih vertov, ki preskerbé mesto s potrebno zelenjavo; ali sadno drevje pa nič prav veselo ne raste, ampak kmalo ostariči in mine, in je večidel slabega pogleda. Zakaj neki to?

Meni se zdi, da sledeče okoliščine so vzrok tega:

1. Svet v Ljubljani in okoli Ljubljane je nanasina in vodni prod. Zgornja lega dobre zemlje ni globoka, spodej pa je sama šuta, svešč in pesek. Berž ko ne, da tisti, kateri so sadno drevje tukaj sadili, tega niso pomislili, ampak so drevesca take, kakoršne so dobili, z dolgimi serčnimi koreninami (Pfahlwurzel) sadili. Ker pa serčna korenina naravnost v tla raste, če se pusti, kakoršno je Bog dal, in je s svojo krepkostjo v terdni zvezi ne le s celim drevescom, ampak nar bolj z verhmi in glavo, doli v globočini, v pesku, kamor sega, skor nič živeža ne dobí, se ni čuditi, da oslabí sama in hujša, ampak tudi celo drevó, posebno v verhih opeša in ostariči. Viditi je namreč, da verhi začno beléti in sušiti se, drevó rodi še nekaj slabega sadja, potem pa kmalo neha in mine, in le v kaki globoki zemlji dolgo časa pri moči ostane.

Kako se dá temu pomagati?

Tako. Sadno drevje, kar ga je že posajenega, in je še mladično, naj ostane, pa naj se do serčne korenine od dveh strani odkoplje, in naj se serčna korenina celó na kratko, po previdnosti, kakor je globoka lega dobre zemlje, do dobre dlani ali manj prireže, in kar je iz nje pri verhu postranskih korenin, naj se pri kopanju skerbno varjejo, da se ne poškodvajo. Bo serčna korenina tako prikrajšana, gladko prirezana in z dobrim drevnim mazilom zamazana (zraven pa tudi naj se verhovi prirežejo, posebno kar je že velega, in vejice naj se zlo otrebijo), bo po tem serčna korenina začela v dobri zgornji zemlji pri verhu postranske korenine gnati, in po verhni zemlji se razprostirovati, kjer bo živeža več dobivala, bo drevó se kmalo okrevalo in oživilo. Noben sadež ne more krepko rasti, ako je za-nj preplitva redivna zemlja, da korenin razprostirati in si zadostnega živeža poiskati, ali zadostne reje imeti ne more, ravno kakor žival pri prepíčli hrani zastradana oslabí, shujša in opeša, tako tudi sadež. Drevó uživa iz zemlje potrebni živež po koreninah, kakor žival po gobcu. — Če se pa drevesca na novič sadé, naj tisti, kateri imajo to opravilo, ne pozabijo serčne korenine do dobre dlani za tukaj prikrajšati, kar bi za globoko dobro zemljo manj treba bilo, in naj se jama široka in globoka skoplje, ter z dobro s starem gnojem gnojno, ali sicer redivno zemljo napolni, in v tako zemljo naj se drevesce posadí, se bo gotovo lepše obnašalo, posebno če se mu bo pozneje od časa do časa še s tako zemljo deleč okoli korenin

gnojilo. Sploh pa je treba tak vert, posebno tukaj, zlo prekopati in pesek z dobro zemljo 3 do 4 pedi globoko zmešati, če kdo hoče saden vert imeti. To naj se zdaj stori, dokler se drevesa še ne mužijo.

2. Ob gredicah sadno drevje, če tudi pritlično, imeti ni prav. Zakaj ne? Zato, ker se gredice ne le vsako leto po enkrat, ampak za razen sadež še po večkrat prekopavajo, in se pri tem delu male, tanke, sesavne, nar potrebnije drevesne koreninice, ki v gredico zalezujejo, presekaajo ali pretergajo, kar drevescu zlo škodje. Tudi mlad gnoj, ki je za drug sadež koristen in potreben, in ki se obilno v gredico zakopuje, koreninam sadnih dreves ne hasne in ne tekne, ampak stori, da zvodeniyo, počijo, se omuznejo in poginejo. Na deblu koža odstopi in drevó boleha in kmalo pogine. In še senca okoli gredic rašči družih sadežev škodje. Gredice naj bodo namreč na eni strani same, in nobenega drevja okoli ne, da zelenjad, ki sonce ljubi, lepši raste; sadje pa, če ga kdo hoče na ravno tistim vertu imeti, bodi na drugi strani tako, da sence drugim sadežem delalo ne bo; pod drevjem bodi trava, družega nič. Tako bo oboje na soncu in oboje lepo. Komur pa zelenjava nar več dobička obeta, ima prav, če sadne drevesca le samo pri zidu na sončni strani ima, ker brez sonca bi zvescele, kakor druge rastline.

3. Kakšne sadne drevesa so nar boljši na ljubljanskih vertih? Take, ktere globokih korenin ne delajo, in ki se tudi le zlo plitvo sadé: sljive, češplje, cibore, mirabele, dermonceljni in breskve v brajdah pri zidovih in višnje, katerim vsim naj se pa vendar tudi serčne korenine kratko prirežejo. Hruške naj se v glog, jabelka v kutne cepijo, da pritlične ostanejo; za visoke drevesa pa naj se globokeja zemlja izbere; vsim pa naj se pri Ljubljani ali v mestnih vertih serčne korenine prikrajšajo, kar naj tudi za murbe veljá, ktere se na enakem svetu poleg cest in potov sadé. Malo dreves je, da ljubijo, ali da za ljubo vzamejo peščen svet, postavim jagnjed in malo manj tudi divji kostanj.

4. Kaj gosence drevju storé, je znano. Na tukajšnih vertih se vidi jako veliko mešičkov gosenčne zalege, ki bi jih bilo dobro berž ko berž skerbno oberati. Ne mara, da tudi obročkov gosenčnega ploda (Ringelraupenbrut) je ob vejicah dovelj, ki se ne vidijo od deleč, in bi jih bilo treba zvesto poiskati in sožgati ali sicer zatreti, in tolikanj sušmadi po drevji, in kar je pregostega, ternjevega in nekaznega otrebiti.

Zalokar.

Bera zeliš.

(Dalje).

Dalje so lekarjem potrebni: Planinski mah, smrekova in jelova smola, relihova gljiva, med, beli pa rumeni vosek; rastlinske soli, kakor potašelj ali pepelik, solik itd. Služijo jim tudi za mnoge priprave: Doblíce ali šiške, želod; kaj, celó smrekovo in jelovo čeršje jim je vgodno.